

ELSA ANTILA

*Kolmas kassa
vasemmalta*

Kolmas kassa vasemmalta

Elsa Anttila

Kolmas kassa vasemmalta

SAGA Egmont

Kolmas kassa vasemmalta

Cover image: Shutterstock

Copyright © 1996, 2020 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727157825

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13.4 million euros annually to children in difficult circumstances.

– Talouselämän rautaiset lait, Pipsa, pankinjohtaja kokosi keskustelun eväitä. – Sinä ymmärrät, että pankilla ei ole mitään muuta mahdollisuutta!

Sillä hetkellä se iski Pipsaan, VAPAUS. Vapaus tästä kaikesta ja paljosta muusta. Hän nauroi pankinjohtajalle, joka oli pitänyt hienon perustelupuheen tulevaisuudessa odottavasta työsuhteen mahdollisesta katkeamisesta. Varmuudeksi toiselta alueelta siirretty mies, jota eivät häiritsisi vanhat työtoveruudet erotettavien kanssa.

Nyt johtaja näytti hiukan vähemmän itsevarmalta kuin hetki sitten. Giljotiinivalmennus ei ehkä ollutkaan puhunut pois potkittavan naurusta mitään. Esimies pelästyi hänen hermojensa pettäneen.

– Rehellisesti sanottuna minä en ymmärrä! Pipsa sai naurultaan sanotuksi. – Mutta ei minun tarvitsekaan. Minä olen vapaa kaikista velvollisuuksista pankkia kohtaan. Minun ei tarvitse teeskennellä ymmärtäväni, kun en ymmärrä.

– Tuota...

– Ei kannata aloittaa uudestaan! Eikä pahastua, vaikka meikäläinen ei pysykään roolissaan. Edellisen kerran, kun

muistan kuunnelleeni pankin johdon suunnitelmia, jokainen henkilökunnan jäsen oli ”tärkeä voimavara” ja ”osa yhteistä osaamista”. Ja jokainen konttori tarvittiin sen hetken rautaisten lakien mukaan markkinaosuuden kasvattamiseen. Mutta se oli silloin ja nyt on nyt!

Johtajan huoli oli ilmeisesti vilpittöä.

– Totta kai minä ymmärrän, että tämä on raskasta, Pipsa. Mutta oikealla asenteella tästä löytyy positiivisiakin visioita. Jos sinä aloitat tarmokkaan opiskelun nyt heti, niin valmis kauppatieteen maisteri pystyy suorittamaan vaatimuksiin sopivan tutkinnon muutamassa vuodessa. Atk- ja elektroniikkainsinööreistä on huutava puute.

Pipsa nousi tuolista.

– Älä turhaan huolehdi minusta, minä kyllä selviydyn. Mutta minä olen vapaa yhtä paljon elektroniikkainsinööriin kuin pankkivirkailijankin kaviourasta!

– Sinusta tuntuu siltä nyt. Mutta viidensadan päivän jälkeen sinä voit olla tyhjän päällä. Opinnot voisivat silloin olla jo yli puolivälin ja...

Pipsa heilautti kättään á la Koivisto.

– Annetaan olla! Jos minuun iskee joskus vielä opiskeluvimma, niin se on sitten sen ajan murheita. Nyt minä aion vain nauttia vapaudestani ja katsella tarkasti missä kaikissa naruissa minä olen turhaan kiinni. Hei!

Pipsa ei jäänyt katsomaan, nousiko mies pöytänsä takaa vai mallasiko vain nousevansa. Edes ovelta hän ei vilkaissut taakseen johtajan ilmettä.

Pankkisalin puolella kohti käytävän ovea kävellessään Pipsa tunsu miten jokainen työtoveri yritti viestittää myötätuntoa.

Sosiaalituloissa istui Merja pöydän ääressä keittolautanen ja vesilasi edessään. Hän ei kuitenkaan syönyt vaan itki.

– Tämä on niin vaikeaa, Merja nyyhkytti. – Mutta minä olen erityisen katkera. Sinä olit vielä peruskoulussa, kun minä haalasin lapsia aamupimeällä kouluun ja hoitoon. Se oli pientä helvettiä koko ajan, mutta minä ajattelin, että kun kestan sen, muksut kasvavat koko ajan ja minulla on joskus hyvä työpaikka, kun ovat niin isoja, että tulevat toimeen päivät ilman äitiäkin...

Merja sanoi jotakin muutakin elämän epäoikeudenmukaisuudesta, mutta sanat hukkuivat itkuntyrskeseen.

Pipsa tunsu osanottoa, vaikka ei jaksanut yhtyä murheeseen. Hän itse oli aivan toisissa tunnelmissa, äkkiä tajuaamansa vapauden lumoissa. Vapauden isolla kirjaimella, kaikista realiteeteista riippumatta. Jos mitään realiteetteja oli olemassakaan.

Heilläkin Merjan kanssa ne olivat vaihdelleet aika tavalla vuosien mukaan. Vielä viime kesänä oli niuhoteltu lomajärjestyksestä. Ja edellistalvena purnattu pääkonttorin paremmasta ruuasta. Ihminen kai kasvoi tai kutistui olosuhteitten mukaan. Ainakin kutistui.

Merjan itku katkesi. Hän katsoi Pipsaan silmiään pyyhkien, epäusko kasvoilleen.

– Mitä sinä aiot tehdä?

Pipsa kiskoi jo takkia ylleen.

– Kadota tästä lafkasta!

Merja tyrmistyi.

– Noin vain?

– Noin vain... Minä luovutin tunti sitten Eijalle lasketun kassan. Mitään todellista ei jää kesken, vaikka minä lähdenkin.

– Entä ruokatuntiruuhka? Ja kuka syöttää maksupalvelut...

Pipsa hymähti.

– Ne ovat pankin huolia.

– Mutta voiko kukaan lähteä kuitenkin tuolla tavalla?

Eikö...

Pipsan nauru katkaisi Merjan ihmettelyn.

– Jos sinä tarkoitat, että onko tällä tavalla lähteminen tapojen mukaista, niin minä kysyn onko pankilta hyvää käytöstä se, että ensin isopalkkaisimmat johtajat Helsingissä tunaroivat bisnekset konkurssin partaalle ja sitten ruvetaan korjaamaan asioita pistämällä syyttömät ahertajat maantielle? Minä olen, Merja, vapaa kaikista siteistä pankkiin. Soitellaan joskus!

Onneksi sosiaalituloista vei ovi suoraan ulos. Rempseydestä huolimatta olisi voinut tehdä tiukkaa kävellä kaikkien työtovereitten ohi salin lävitse tähän aikaan päivästä.

Raikkaan toukokuisen aamupäivän happikin oli kuin osa uutta vapautta, kun Pipsa hengitti syvään lähtiessään kohti rantapuistikkoa, jossa saisi omassa rauhassaan etsiä tasapainoa sisimmälleen.

Minä olen onnen tyttö! hän sanoi itselleen. Minulle tämä tapahtui sopivaan aikaan, ennen kuin minä ehdin Merjan tavoin hukata parhaat vuodet elämästäni uskomalla kuvitelmiin, joita naiselle syötetään. Minä olen saanut ajoissa silmäni auki ja nähnyt mitä merkitsee olla pankille ”tärkeä voimavara” ja ”osa yhteistä osaamista”.

– Ei mitään, Pipsa sanoi ääneen tuulelle, joka leyhytti hänen hiuksiaan. – Ei yhtään mitään!

Kiltit pankkilaiset kehoitettiin opettelemaan uusi tekniikka ja opettamaan se asiakkaillekin, jotta virkailijat itse kävisivät tarpeettomiksi.

Merjan itku teki yhä kipeää, mutta se oli Pipsalle jäämässä mahtavan, yltiöpaaisen vapauden riemun alle. Minä elän omaa elämääni ja minulla on oikeus siihen! Mikään vähempi ei olisi pelastanut minuakaan Merjan kaviouralta, mutta tämä riittää ravistelemaan kaikki irtokuvitelmat, niin pankin tarjoamat kuin omatkin.

– Voi sanoa, että minä en menettänyt Merjan elämiä vuosia! Minä säästyin niiltä...

Katsoessaan puiston reunalla ulapalle Pipsa näki meren päällä kaiken sen, joka oli ollut odottamassa: kiireiset, hermostuneet aamut ennen töihinlähtöä. Lasten pukeminen tarhaan ja kouluun, perheen ruokkiminen aamupalapöydän ääressä muroineen ja hedelmämehuineen, paahtoleipineen ja sinisine maitoineen, Markulle kahvia ja rauha lehdenlukemiseen, itselle aikaa sen verran, että ehti meikkaamaan. Pankki odotti, että henkilökunta oli pirteää ja hyvinpukeutunutta, että kotiasiat oli jätetty työpaikan ulkopuolelle ja jokainen istuutui paikalleen aloittamaan työnsä levänneenä ja hyvinlatautuneena, terhakkana osana yhteistä osaamista...

Ei kai siinä olisi mitään pahaa ollutkaan, jos se olisi ollut rehellistä molemmin puolin. Jos sillä, mitä sanottiin, olisi ollut katetta ja muukin tarkoitus kuin hämääminen. Mutta nyt, kun saattoi aavistaa pelin, jota jotkut olivat pelanneet, ja kyynisyyden, jolla sen tappiot maksatettiin omalla henkilökunnalla, puistatti.

– Jos kaikki olisi mennyt hyvin, en olisi milloinkaan tajunnut kurkistaa kulissien taakse tähän todellisuuteen, joka nyt oli murtautunut esiin. En olisi tällä tavalla vapaa.

Pipsa tarkensi aamupalakuvaa Markun kohdalla. Mies näytti tyytyväiseltä ja rauhalliselta. Miksei olisi näyttänyt? Hän lähtisi

toimitukseen omine aikoineen, verkkareissa, ja kiertäisi järven. Markulla oli työpaikallaan toiset vaatteet ja tilaisuus käydä suihkussa samaan aikaan kun vaimo olisi tien päällä, jakamassa lapsia kouluun ja hoitoon ja ehättäytymässä pankkiin niin aikaisin, että voisi kiertää ostoskeskuksen jalkaisin ja saada edes hiukan happea ennen töitten alkamista.

– Ei kiitos, ei Markkuakaan!

Onneksi he olivat aina siirtäneet sormusten ostoa. Ei ollut liian lujia muodollisia siteitä, ei sukulaisten kuvitelmia vaikuttamassa ratkaisuihin. Markku olisi halunnut kihlautumista, jo vanhempiensakin vuoksi.

”Saavat jonkun rauhan. Eihän kihlautuminen meitä sido, mutta kotona pystyvät nukkumaan yönsä meidän vuoksemme...”

– Nyt ne saavat nukkua niin makeasti kuin osaavat, Pipsa sanoi katse hitaasti syvenevän veden pohjakivissä. Järvi oli puhdistunut vuosi vuodelta. Nyt erotti pohjan vielä kaukaakin. – Me pidämme Markun kanssa tauon, hyvin pitkän tauon... Tai lopetamme kokonaan.

Hän kuulosti tunteitaan sen sanoessaan. Ei mitään pyörremyrskyjä, ei maanjäristyksiä. Heidän välillään ei ollut kysymys tunteesta vaan tottumuksesta. Oltiin yhdessä, kun ei ollut mitään parempaakaan, ja mitään parempaa ei voinut löytyä, kun oltiin tiiviisti yhdessä. Miten paljon oli seurustelevia pareja, joita sitoi toisiinsa vain pelko ratkaisun tekemisen kivuliaisuudesta?

Vapaa tästäkin!

Havainto ei tehnyt samalla tavalla pyöräyttävän iloiseksi kuin eroonpääsy pankista. Pipsa tunsi vain jonkinlaista haikeutta ja lievää syyllisyydentuntoakin. Miksi hän ei ollut tehnyt tätä

selväksi Markulle jo kauan sitten? Senkö vuoksi, että se haavoitti poikaa? Vai senkö vuoksi, että Markku nyt oli kuitenkin olemassa, jos mitään sydämen rusentavaa rakkautta ei tulisikaan vastaan?

Tulisiko seuraavaksi ”vapautuminen” omasta itsestään? Pipsa hymähti huvittuneena.

Markun vuoksi oli turha ruveta syyttelemään toisiaan. Jos kaksi aikuista ihmistä kulutti aikaansa niin intohimottomassa suhteessa, että siinä ei tullut edes käytännön pakkoa vihille, niin kumpikaan ei ollut ansainnut tämän parempaa. Jos Markku oli halunnut ratkaisua enemmän kuin hän, sekin halu oli ollut liian laimeaa johtaakseen mihinkään.

Joku oli joskus sanonut, että seurustelu kypsyi pitkittyessään jompaankumpaan ratkaisuun, häihin tai eroon, ja häät voittivat usein vain siitä syystä, että ne olivat miellyttävämmät.

Markku sai luvan ymmärtää tässä elämäntilanteessa, että ainakin pitkä eroaika – ilman mitään lupauksia – oli välttämätön.

Pipsa teki pitkän ajattelulenkin läpi kaupungin kaikkien puistojen ja kävi syömässä pienessä laitakaupungin pizzeriassa, jossa ei ollut vaaraa osua vastakkain jonkun tutun kanssa. Kun hän lopulta saapui kotiin, äiti oli jo tullut koulusta ja nosti mekkalan tyttärensä aamuisesta ratkaisusta.

– Saitpa potkut miten tahansa, niin tuolla tavalla ei *voi* menetellä!

– Eikö! Minkä vuoksi? Sano yksikin syy.

Äidin poskipäillä paloivat hermostuksen punat.

– Se ei ole minkäänlaisten tapojen mukaista, ei kai laillistakaan! Mitä sinä luulet pankista sanottavan tuon jälkeen,

kun joku työnantaja soittaa ja kysyy sinusta. Jos sinä yleensä haet uutta paikkaa.

Pipsa nauroi.

– Ai että soittaa! Satutko sinä tietämään, että tässä maassa on liki puoli miljoonaa työtöntä? Ja pankeista tulee kohta tuhansia lisää. Joka ainoaan mahdolliseen työpaikkaan on sata tulijaa oman henkilökunnan piiristä... Yhdenkään työnantajan ei tarvitse soitella minnekään täydentäessään väkeään.

Äiti paineli nenäliinaa silmilleen.

– Entä mitä isäkin sanoo?

– Sehän kuullaan puolentoista tunnin kuluttua. Mutta arvaan minä kyllä.

Hän arvasi oikein. Asia meni huutamiseksi, puolin ja toisin.

– Miten minä tuollaisen tempun jälkeen voin soittaa toimitusjohtajalle ja pyytää, että hän katsoisi sinun tilannettasi? Heinonen siellä varmasti sanoo, että ratkaisu on kaikesta päätellen ollut oikea.

– Minua oksettaa sinun soittelemisesi ja klubikavereitten 'katsomiset'.

Isä katsoi häneen ylhäältä käsin.

– Sinä kuvittelet, että Suomessa on vapaita työpaikkoja vaikka millä mitalla, niinkö?

– Minä kuvittelen, että en kuole nälkään sen nopeammin kuin toisetkaan työttömät. Kai minä saan ainakin työttömyyskorvauksen.

Isän suupieli liikahti.

– Ansiosidonnaista viisisataa päivää. Entä sen jälkeen?

– Voihan Pipsa mennä naimisiin Markun kanssa ja ruveta tekemään lapsia, äiti yritti tasoitella.

– Sekin olisi pitänyt tehdä työssä ollessa, isä oikaisi korkean virkamiehen varmuudella. – Kaupungillakin monet tekevät.

– Minä en aio tehdä lapsia Markulle en työssä ollessa enkä työttömänä, Pipsa kirkastui. – Jos haluatte tietää, niin minä aion pistää poikki Markun kanssa.

– Sekaisinko tuo tyttö on mennyt, äiti päivitteli. – Jos sinä, isä, kuitenkin soittaisit huomenna vaikka Heinoselle. Pankki antaa varmasti anteeksi ja ottaa Pipsan vaikka lomittajaksi tai puolipäivätyöhön.

Pankki antaa anteeksi!

Pipsa pelkäsi, että alkaa huutaa suoraa huutoa. Hän painoi kynsiään kämmeniinsä sanoessaan niin rauhallisesti kuin osasi:

– Jos te kuitenkin annatte minun aikuisen ihmisen huolehtia itse asioistani. Nyt minä lähden huoneeseeni eikä minua tarvitse huudella syömään!

Hän lähti heti, mutta ehti vielä kuulla isän harmistuneen äänen:

– Minä muistan hyvin, etten ole saanut soitella neidin puolesta ennenkään. Hänellä olisi nyt kaupungin vakituinen virka niin kuin pojillakin.

Pipsa hidasteli askeleitaan portaissa. Hän erotti isän syvän huokauksen:

– Ihminen on kaksikymmentäviisivuotias eikä minkäänlaista nimitystä...

Katuiko hän sittenkin?

Pipsa mietti kysymystä silloin tällöin seuraavien vuorokausien aikana, ja vastaus oli joka kerran erilainen. Saattoi olla hölmöä pistää tällä tavalla kerrasta poikki, kun joutui kuitenkin käymään pääkonttorissa henkilöstöpäällikön puheilla kaikkien käytännön asioitten vuoksi. Toisaalta nauratti oma sapekkuus, jolla oli reagoinut giljotiinin toimintaan. Missä oli sanottu, että naisen pitää vain niijata nöyrästi, kun työpaikka viedään alta?

Sen verran henkilöstöpäällikön tapaaminen hermostutti, että Pipsa poikkesi sitä ennen Inkeri Ketolan, heidän pääluottamusnaisensa juttusilla.

Inkeri nauroi hänen huolestumiselleen.

– Se oli aivan oikein, Pipsa! Me täällä taputimme käsiämme, kun kuulimme siitä.

– Mutta ei kai ole tapana reagoida mitenkään...

Inkeri vakavoitui.

– Ei, se pitää paikkansa. Meikäläiset viedään kuin lampaat uhripaikalle, kukaan ei edes korota ääntään, kun systeemi

potkaisee kadulle kymmenienkin vuosien työn jälkeen. Hyvä että edes yhdellä on temperamenttia tuon verran.

Pipsa mietti edessä olevaa tapaamista.

– Entä mitä luulet Heinosen sanovan?

– Heinonen on paljon enemmän huolissaan kuin sinä. Pelkää luultavasti, että sinä pistät ranttaliksi hänen huoneessaan.

Pipsa naurahti.

– Heittelen käsilaukullisella raakoja kananmunia tai jotakin sellaista!

– Niin... Inkeri mietti viivoitinta taivutellen... Kuule, eikö oikeastaan ole kummallista, että *kukaan* ei ole tehnyt sitä? Että kenestäkään ei ole ollut nousemaan todelliseen kapinaan ja näyttämään äijille mitä tästä prosessista ajattelee!

– Meidät on kasvatettu kilteiksi ja sivistyneiksi.

– Kyllä, mutta maailma jossa me elämme ei ole kumpaakaan. Minulla on joskus keskellä ”sivistyneitä” neuvotteluja samanlainen tunne kuin sinulla eropäivänä. Voisin paiskoa kaikki paperit pitkin lattiaa ja huutaa, että haistakaa kaikki pitkät paskat.

Hymy nousi Pipsan huulille.

– Ja Heinonen pelkää nyt minun tekevän jotakin sellaista?

– Ei ainakaan uskalla ärsyttää sinua tahallaan. Minä olen varma, että teillä on kivuton tapaaminen. Suuret päälliköt haluavat olla onnistujia. He saavat sitä enemmän mainetta mitä hiljaisemmin ihmisistä päästään eroon, ja Heinonen kyllä tekee kaikkensa ettei sinusta tule poikkeusta.

Tämä piti paikkansa. Lyhyt keskustelu oli asiallinen ja sovitteleva. Mutta pitihän Heinosen päästä sanomaankin. Se tapahtui vasta heidän puristaessaan kättä erojaisiksi.

– Pankki ymmärtää toki, että isossa naisjoukossa on joku, jonka hermot pettävät. Mutta voimattomilla mielenilmaisuilla ei ole mitään merkitystä. Asiat etenevät niin kuin etenevät ja jokainen sopeutuu siihen ennemmin tai myöhemmin. Hyvää kesää, neiti Parkkinen!

Vasta kadulla, jo sata metriä pankilta, Pipsa tajusi suuttua. Oliko pölkkyä Heinonen ilmoittanut hänelle, että pankki antaa anteeksi? Oli! Vaikka hän ei ollut totisesti pyytänyt mitään sellaista.

”Pankki ymmärtää toki” ja ”...voimattomilla mielenilmaisuilla ei ole mitään merkitystä!” Pipsa matki mielessään Heinosen puhetapaa. Pitäisikö hänen kääntyä takaisin ja sylkäistä suorat sanat päin henkilöstöpäällikön itsetyytyväistä naamaa?

Mutta se olisi pitänyt tehdä heti. Tilaisuus oli mennyt ohi, ja tempaus tuntui hänestä itsestäänkin jo jälkijättöiseltä.

– Eikä tämä pankkikriisi ole Heinosen aiheuttama, muistutti jokin sisimmässä. – Sylkäistävät naamat ovat Helsingissä...

– Joo, mutta Heinonen edustaa mahtia ja saa siitä palkkansa, Pipsa purnasi sisimmälleen. – Tavallinen rivikassa ei pääse milloinkaan edes niin lähelle oikeita naamoja, että yltäisi jotain sanoa, saati sylkäistä.

– Eikä uskalla, vaikka pääsisikin! sinin pilkkasi.

Sitähän tämä kaikki oli. Mistään pikkukonttorista ei ilmestynyt Jeanne d’Arcia, joka kokoaisi joukot taistelemaan sopeuttajia vastaan. Päinvastoin ne, jotka tiesivät enemmän, sanoivat että tämä täällä heillä oli vasta pisara siinä kurjuuden meressä, joka odotti Suomen pankkilaisia. Pahin, mitä lieneekin, oli vasta edessäpäin.

Joskus potkut osoittautuvat onnenpotkuiksi!

Kun Pipsa Parkkinen saa tietää työpaikkansa YT-neuvotteluista, hän näkee mahdollisessa irtisanomisessa tilaisuuden pistää elämänsä uusiksi. Niinpä hän ei jää odottelemaan vaan päättää sanoutua irti aivan itse.

Vauhtiin päästyään Pipsa pistää myös poikaystävänsä pihalle ja päättää muuttaa ihan toiselle paikkakunnalle. Hän ei kuitenkaan osaa aavistaa, että rakkauskiemurat seuraavat häntä myös uuteen elämään...

Elsa Anttila on kirjailija **Jorma Kurvisen** (1931–2002) salanimi. Kurvinen tunnetaan erityisesti *Susikoina Roi* -nuortenkirjasarjasta, mutta hän julkaisi myös aikuisten romaaneja. Hän työskenteli toimittajana Uudessa Oulussa ja kaunokirjallisuutta julkaisevassa Nyyrikissä, mutta jäi päätoimiseksi kirjailijaksi vuonna 1978. Kurvinen sai Valtion kirjallisuuspalkinnon kolmesti.